

N:o 13.

Af herr **J. Nydahl**, om *ändring af gällande bestämmelser angående den kommunala rösträtten.*

Det är, noga sedt, i trenne afseenden, gällande stadganden angående den kommunala rösträtten på landet tarfva rättelse, om det lika djupa och allmänna som berättigade missnöje, hvartill dessa stadganden gifvit anledning, skall kunna undanrödjas. Att rösträtt i kommunens allmänna angelägenheter tillerkännes jemväl bolag, att röstvärdet skall beräknas efter det enhvar röstägande åsatta fyrktal äfven vid frågor, som icke äro af ekonomisk natur, och att en obegränsad rösträtt tillkommer landtkommunernas högst beskattade medlemmar, hvarigenom mångenstädes de mindre förmögne, det är det stora flertalet röstberättigade, äro beröfvade allt inflytande på kommunens angelägenheter, — det är, såsom jag skall söka visa, betänkliga oegentligheter som böra afhjelpas.

Hvad först vidkommer den bolag tillerkända rösträtt, så innebär onekligen stadgandet derom ett principiellt fel. Den grundsats, hvarpå den kommunala rösträtten hos oss hvilar, är visserligen den, att denna rösträtt bör stå i förhållande till de röstandes andel i skattebidragen till kommunens utgifter, men huru stort inflytande på kommunens angelägenheter härigenom än inrymmes åt förmögenheten, så fästes likväl rösträtten vid personerna och icke vid skatteobjekten — och detta med rätta, enär rösträtten, liksom hvarje annan rättighet, är personlig och följaktligen icke kan tillkomma beskattningsföremål. Härifrån gör emellertid nämnda stadgande ett undantag till förmån för bolag, och det är detta påtagliga missförhållande som i sina verkningar framkallat det största missnöjet och som i främsta rummet tarfvar rättelse.

Jag skall, för närmare belysning af denna fråga, tillåta mig att ur en af professor Ribbing vid 1867 års riksdag inom lagutskottet (utlåtande n:o 67) afgifven reservation anföra följande:

— — — — — »Att bolag, som ej äro personer, icke kunna ega eller utöfva rättigheter, är så klart, att hvad man kallar bolagsrättigheter i verkligheten endast utgör bolagsmedlemmarnes sammanlagda rättigheter, blott att dessa, enligt kommunallagen, ega rättighet att alla i *en* fullmäktigs hand lägga utöfvandet, i strid mot hvad samma lag i öfrigt angående hopande af mångas rätt hos en stadgar (§ 13 i kommunallag för landet, § 13 i kommunallag för stad). Också är det naturligen just i och med ett sådant hopande af mångas rätt hos en, som bolagen utöfva det öfverklagade en- och fåväldet i kommunen, hvilket skulle försvinna, om, i stället och i konsekvens med kommunallagens stadgande i öfrigt, hvarje bolagsmedlem utöfvade sin rätt i kommunen efter proportionerad eller bestämd del i bolagets egendom eller inkomst på det ställe, der detsamma drifver sin verksamhet. Att en sådan fördelning och beräkning af rösträtten ej utan svårigheter kan i verkligheten införas, medgifves visserligen. Men då dessa svårigheter ej äro oöfvervinneliga, böra de ej hindra beslut om hvad så i sig som i sina följder är riktigt. Vid vanliga bolag kunde rimligtvis alla bolagsmän anses ega lika del i bolagets egendom eller inkomster och i enlighet dermed deras rösträtt, efter taxeringen af hela nyssnämnda egendom eller inkomst, bestämmas och beräknas, ankommande det på bolagsmännen sjelfva, om de ville inför vederbörande offentlig myndighet förklara, huru stor del hvardera i det hela eger, för att derefter få hvar sin rösträtt annorlunda bestämd. Vid aktiebolag åter utvisar antalet af hvarje delegares aktier, i förhållande till det helas upptaxerade egendom och inkomst, hans rösträtt.» I öfverensstämmelse härmed hade reservanten ansett, att utskottet bort i berörda hänseende föreslå en ändring af ungefär följande lydelse: »Bolagsman må för proportionerlig, eller, der hvar och en af bolagsmännens andel inför vederbörande myndighet blifvit offentligen uppgifven, för bestämd andel, samt i aktiebolag för innehafvande aktier i förhållande till bolagets hela upptaxerade inkomst utöfva rösträtt i den kommun, der bolaget drifver sin verksamhet. Detsamma gäller för delegare i oskiftadt bo.»

Förestående förslag synes mig innebära en fullt tillfredsställande lösning af frågan om utöfvandet af rösträtt för bolag; och i alla hänseelser torde det vara visst, att ett nöjaktigt ordnande af våra kommunala rösträttsförhållanden icke är möjligt utan att nu gällande principvidriga stadganden angående utöfvandet af denna rösträtt utbytes mot

ett stadgande i samma syfte som det anförda förslaget, då, för konsekvensens skull, enahanda bestämmelser jemväl torde böra införas i fråga om rösträtt för oskiftadt bo.

Principen, att den kommunala räksträtten bör vara afpassad efter enhvar röstegandes skattebidrag till kommunen, innebure i och för sig ingenting orimligt, derest endast ekonomiska frågor vore föremål för den kommunala sjelfstyrelsen; men sådant är, som bekant, ingalunda förhållandet. Kommunerna hafva äfven andra intressen att vårda, i afseende på hvilka något giltigt skäl icke tyckes förefinnas, hvarför graden af de röstberättigades inflytande skall vara afpassad efter deras skattebidrag till kommunen. — Att rätten till deltagande i allmänna angelägenheter bör i någon mån vara beroende af personernas ekonomiska ställning, må vara en sanning, enär en någorlunda sjelfständig ställning i ekonomiskt afseende, i allmänhet taget, är en betingelse för förefintligheten af för ett dylikt deltagande nödiga kvalifikationer. Denna grundsats är ock i kommunallagarne häfdad redan genom den bestämmelse, som vid besittningen af viss egendom eller inkomst fäster rätten att deltaga i kommunala angelägenheter; men långt ifrån att förmögenhetsgarantien härmed ansetts tillräckligt tillgodosedd, har försigtigheten i ifrågavarande afseende gått ända derhän, att de röstberättigades kompetens att deltaga i de kommunala angelägenheterna blifvit på det noggrannaste graderad efter deras olika förmögenhetsvilkor, så att t. ex. en person med 10,000 fyrkar anses vara 200 gånger bättre kvalificerad i berörda hänseende än en person med endast 50 fyrkar, — 100 gånger bättre än en person med 100 fyrkar, — 10 gånger bättre än en med 1,000 o. s. v. — ett förhållande, som ju endast behöfver påpekas, för att dess orimlighet skall vara ådagalagd. — Men det är svårt, har man sagt, att uppdraga en gräns mellan verkliga beskattningsfrågor och sådan angelägenheter, för hvilka ej några samman-skott kunna ifrågakomma. — Utan att ingå på någon närmare pröfning af denna invändning, skall jag åtnöja mig med att påpeka *ett* slag af kommunala angelägenheter, der rimligtvis kunde begäras, att vid röstvärdets beräknaende en annan och högre synpunkt finge göra sig gällande än fyrktalets. Jag menar de kommunala valen. De flesta sådana afse oafflönade förtroendeposter, och borde vid dem alltså valresultaten vara uttryck, icke af de röstandes förmögenhet, utan af de flestes förtroende. Och äfven der den befattning, som skall tillsättas, är aflönad, inverkar ju valets utfall icke på lönevilkoren, hvilka redan förut äro bestämda och blifva desamma antingen den ene eller den andre varder till befattningen utsedd; men det är, i många fall, ingalunda likgiltigt

för den valdes framgång i sin verksamhet och hans ställning till menigheten, om han kallats af dennas förtroende eller påtrugats henne af en enda eller ett fåtal personer.

I fråga om de kommunala valen är det således min åsigt, att — med undantag för ett enda — personlighetsprincipen bör vid dem tillämpas och sålunda *en* röst tillkomma hvarje röstande.

Från denna regel torde, såsom antydt, ett enda undantag böra ega rum, nemligen vid val af landstingsmän eller deras valmän, vid hvilka val, enligt mitt förmenande, nuvarande bestämmelser böra vid en eventuel begränsning i den kommunala rösträtten på landet oförändrade bibehållas och således röstvärdet fortfarande beräknas efter det enhvar röstegande åsatta fyrktal. Till denna uppfattning föranledes jag af den lifliga öfvertygelse, att utan ett sådant förbehåll någon verkligt effektiv reform af den kommunala rösträtten på landet icke skall inom en öferskådlig framtid kunna genomföras; ty om äfven skälen till motståndet emot nämnda reform icke äro af uteslutande politisk beskaffenhet, så är det ändock otvifvelaktigt, att de politiska skälen dervid varit och fortfarande äro de tyngst vägande. Derfor, huru önskligt det än kunde vara, att de lägre beskattade, det vill säga det stora flertalet, bland de i kommunala angelägenheter röstberättigade erhöle något nämnvärdt inflytande på landstingens och dermed äfven Första Kammarens sammansättning, så bör dock icke, enligt mitt förmenande, för detta, helt visst mycket aflägsna, måls vinnande utsigten äfventyras att få till stånd en högst nödig reform i de rent kommunala angelägenheterna.

Liksom det måste erkännas vara både rätt och ändamålsenligt, att vid de val, som förrättas i kommunal- eller kyrkostämma, afgörande hänsyn tages dertill, att de valde äro i åtnjutande af ett så allmänt förtroende som möjligt, lika berättigadt synes det vara, att vid bestämmandet af en kommuns utgifter *den* har mer att säga, som måste betala en större del af dessa utgifter, än den som betalar en mindre sådan; likväl bör, äfven i fråga om kommunens ekonomiska angelägenheter, en inskränkning ske i de högst taxerades rösträtt, hvarförutan denna i tillämpningen ofta blir större, än hvad den på grund af det åsatta fyrktalet skulle vara, eller som motsvarar den röstandes deltagande i de växande utgifternas bestridande. Det är nemligen tydligt, att om en person deltager med endast halfva beloppet, eller äfven något derunder, i en kommuns utgifter, så är han, enligt nuvarande förhållanden, faktiskt lika enrådande inom sin kommun, som om han ensam bestrede samtliga kommunens utgifter. Likaledes är det ett obe-

stridligt förhållande, att, med nu gällande rösträttsbestämmelse, det mycket väl kan inträffa — likasom det utan tvifvel mer än en gång har inträffat — att en person, som med begagnande af sin öfvervägande rösträtt genomdrifvit beslut som haft till följd en måhända högst ansenlig skuldsättning af den kommun, han tillhör, när denna skuld skall gäldas, icke kan inom samma kommun taxeras eller åtminstone endast till ett vida lägre belopp än det, för hvilket han var röstberättigad när skuldsättningen beslöts. Dessa omständigheter synas mig innebära ett fullgodt skäl för yrkandet på en åtminstone måttlig begränsning i de högst beskattades rösträtt äfven i andra kommunala angelägenheter än val. Ej heller får det förbises, att för de mindre bemedlade skatterna kännas jemförelsevis långt mera tryckande än för de förmögnare och att det äfven på grund deraf vore billigt, att dem tillerkändes något större inflytande jemväl på kommunens utgiftsstat, än för närvarande är fallet. Och skulle, såsom väl kan förutses, genom ett dylikt medgifvande de onekligen allt för starka tendenser till kommunal skuldsättning, hvilka röjt och röja sig hos de nu magtegende klasserna, komma att ersättas af större sparsamhet och ekonomisk förtänksamhet, så vore nog, enligt de flestes åsigt, ett sådant förhållande visserligen icke att beklaga.

Hvad beträffar den lämpliga storleken af det röstmaximum, hvilket sålunda, enligt min mening, borde i kommunallagen införas, så lär man väl, på grund af de inom de skilda kommunerna rådande olika rösträttsförhållandena, svårligen kunna finna ett sådant, som kan sägas vara det lämpligaste med hänsyn till hvarje särskildt kommun. Man får vara nöjd, om man härvid kan komma den rätta gränsen så nära som möjligt. Andra Kammaren har upprepade gånger uttalat sig för, att detta röstmaximum skall bestämmas till $\frac{1}{10}$ af kommunens röstetal, hvarvid likväl icke ifrågasatts några i andra afseenden vidtagna inskränkningar i den kommunala rösträttens utöfvande. En sådan begränsning *ensam* skulle dock, såsom hvar och en lätteligen kan öfvertyga sig, i tillämpningen visa sig alldeles otillräcklig och knappast medföra annan verkan, än att det kommunala enväldet, der ett sådant förefinnes, skulle komma att ersättas af ett kommunalt fåvälde, till föga fromna för den sak man afser att främja; om deremot rösträtten för bolag ordnas på af mig antydda sätt och derjemte rösträtt efter hufvudtal införas vid val, så föreställer jag mig, att man kan stanna vid ett röstmaximum af $\frac{1}{3}$ af kommunens hela röstetal, dock att detta maximum i intet fall må beräknas högre än det röstetal som sammanlagdt tillkommer öfrige röstegande.

Frågan om en begränsning i den kommunala rösträtten på landet är lika gammal som den gällande riksdagsordningen, och om jag ej misstager mig, är innevarande riksdag den 25 i ordningen af dem, som haft denna fråga sig förelagd. Det lider heller icke något tvifvel, att den skall återkomma och återkomma, så länge det kommunala för-mögenhetsväldet orubbadt kvarstår, ty den hörer till de frågor som icke utan föregående tillfredsställande lösning kunna från dagordningen afföras. I sådan öfvertygelse och tillika förvissad derom, att ju förr det kommer till en med rättvisans och billighetens kraf öfverensstämmande uppgörelse i den gamla tvistefrågan, desto lyckligare för vårt folk, hvilket, litet som det är, väl behöfver enighetens styrka, har jag i min ringa mån velat söka bidra till en sådan uppgörelse på sätt här ofvan blifvit angifvet och som jag tror mest egnadt att å ömse sidor tillfredställa skäligen anspråk. — Något formuleradt förslag till förändrad lydelse af här omordade kommunala rösträttsstadganden skall jag dock icke framlägga för Riksdagen, utan, då jag föreställer mig, att den viktiga frågan bäst främjas genom att läggas i regeringens händer, skall jag inskränka mig till att, på grund af hvad härofvan blifvit anfördt samt med hänvisning till den af mig i samma ämne vid 1886 års riksdag i Andra Kammaren under n:o 121 väckta motion, vördsamt hemställa,

att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t med första låta utarbета och för en kommande Riksdag framlägga förslag till ändrad lydelse af gällande bestämmelser angående den kommunala rösträtten på landet i öfverensstämmelse med de grunder som i motionen finnas angifna.

Stockholm den 21 januari 1893.

Joh. Nydahl.
